

KOLONIALE POLITIEK

VAN DEN HEER

J. T. CREMER.

KON. INSTITUUT
VOOR TAAL-, LAND-
EN VOLKENKUNDE

Col. Brooshoofd no 14
4m 1

(Overgedrukt uit *De Locomotief* van 9, 10 en 11 Juli 1891.)

KOLONIALE POLITIEK

VAN DEN HEER

J. T. CREMER. (1)

Het kamerlid voor Amsterdam J. T. Cremer, hoofdzakelijk als Indische specialiteit in de vertegenwoordiging gekozen, heeft naar velen beweren de eerzucht om hooger te klimmen, om minister, wellicht gouverneur-generaal te worden.

Ik laat in 't midden, wat daarvan waar is, want het valt gemakkelijk een kamerlid, dat nogal werk maakt van zijn mandaat en aan invloed wint, aantewijzen als een eierzuchtige, maar daarmee bewijst men niets. Het zou trouwens eerst dan een verwijt kunnen zijn, indien de persoon in quaestie de politiek slechts gebruikte als stijgbeugel, d. w. z. zekere inzichten veinsde omdat hij meende daarmee het verst te zullen komen. Dit nu heeft niemand het recht, van den heer Cremer te zeggen of te denken, en voor het overige kan hij hen, die beweren dat hij minister of landvoogd wil worden, kalm laten praten.

Zooveel is zeker, dat deze Amsterdamse afgevaardigde behoort tot hen die in de Kamer geteld worden, en bij het optreden van een liberaal ministerie zal hij zeker wel een wit voetje hebben bij de regeering. Het is daarom dat ik, iets nader dan de korte in de *Loc.* gegeven aankondiging, zijne geloofsbelijdenis op het stuk van koloniale politiek wil beschouwen — want zoo mag men wel ongeveer noemen de rede, die hij in April j. l. uitsprak in de kiesvereniging *Burgerplicht* te Amsterdam en die de »Liberaale Unie» daarna als brochure in het licht gaf.

(1) Koloniale Politiek. Twee redevoeringen door J. T. Cremer. Haarlem, H. D. Tjeenk Willink 1891.

Ik bedcel niet, de meening des heeren Cremer natepluizen over de vele op zich zelf staande vraagstukken van koloniale huishouding, heerdiensten, belastingen, opium, politie, rechtsbedeeling, Vorstenlanden, defensie, Atjeh, buitenbezittingen, en wat daar verder in de voorraadschuur ligt — de brochure zou er ons trouwens maar weinig licht in geven — doch slechts hem te volgen in hetgeen ik voor 't oogenblik beschouw als de spil, waarom al het andere draait, als de koloniale quaestie: DE GELDQUAESTIE.

Waarom het finantëele vraagstuk eigenlijk het koloniale bij uitnemendheid is geworden, zij hier eerst met een enkel woord uiteengezet.

Maar al te veel stelt men in Indië de schatkist tegenover het volksbelang, in plaats van haar te beschouwen als de moeder daarvan. Dit vindt zijne natuurlijke verklaring in het tot voor korten tijd gevolgde finantëele stelsel. Het volk maakte de schatkist vol, maar Nederland maakte haar, ten eigen bate, weder leeg. Geen wonder dat iedere nieuwe belasting en die geheele reeks van fiscale maatregelen, zoo waardig besloten door het Sprengerianisme, de schatkist alengs hebben geplaatst in het hatelijk licht van uitzuigster des volks, en dat het streven van hen, die de Indische bevolking in beteren toestand wilden brengen, er hoofdzakelijk op was gericht der schatkist hare afpersingen ten behoeve van Nederland gulden voor gulden te betwisten.

Thans echter — en hierin gaat de heer Cremer zoozeer met mij samen (2) dat ik zijne woorden uit de rede in *Burgerplicht* tot de mijne kan maken — thans »geloof ik niet dat er ook bij wis-

(2) Ik mag zeggen: »de heer Cremer met mij», en niet andersom, daar ik reeds een veertiental jaren geleden, toen de heer Cremer naar ik meen zijne stem in de koloniale vraagstukken nog niet had doen hooren, eene brochure »*Bijdrage en batig slot*» deed verschijnen, om het schandelijke van dit finantëele stelsel aantetoonen.

seling van fortuin weer sprake zijn kan van terugkeer tot de batig-slot-politiek; te velen van alle partijen hebben in dit opzicht zich door verklaringen gebonden; de behoeften van Indië zijn te duidelijk gaan spreken en aan allen gebleken; het volksgeweten is, meen ik, op dit stuk wakker geschud."

Welnu, wanneer men dit inzielt, wanneer men overtuigd is dat ruimte van geldmiddelen in de Indische schatkist voortaan slechts Indië zal ten goede komen, dan moet men ook de logische gevolgtrekking er van aanvaarden, dat namelijk voortaan de strijd zich niet uitsluitend mag richten op ontheffing der bevolking van lasten, maar ook — en wellicht hoofdzakelijk — op voeding, zonder uitzuigerij, van die schatkist, die zoo honderderlei behoeften der bevolking moet tot vervulling brengen.

Inderdaad wordt, bij bestemming der Indische baten voor Indië zelf, de toestand zoo volkomen omgekeerd, dat, gelijk vroeger een *volle*, thans een *le-ge* schatkist voor Indië het dreigendste gevaar is. Een leege schatkist wil thans niet meer zeggen: winstderving voor Nederland, maar: geen irrigatie, geen politie, staatjes in den staat (particuliere landerijen, inlandsch zelfbestuur), zeeroof, opiumsluikerij, Atjeh, oproerige of onwillige buitenbezittingen, oogluikend gedulde slavernij, onvoldoend leger, uitgeputte marine, onmogelijke defensie, onvoldoende rechtspraak, slecht desa-bestuur, ontoereikend Europeesch bestuur, slakkengang met spoorwegbouw, slechte binnenwegen, vervallen bruggen, onbevaarbare rivieren, afwezige havens, onbruikbare reeden, en nog zooveel meer gebrekkigs voor Indië zelf.

Met andere woorden gezegd: het los-trekken tegen alle der bevolking opgelegde lasten, het in 't wilde weg aandringen op hervormingen, zonder tevens aantegeven hoe de daardoor onstaande gapingen in de schatkist kunnen worden aangevuld, moet nu uit zijn. Iedere ontheffing van lasten, die aan eenige dui-

zenden ten goede komt maar den fiscus veel geld kost, heeft noodwendig een aequivalent nadeel ten gevolge voor duizenden anderen, wier behoefte aan betere bevoeiing, politie, en wat boven meer is genoemd door dat verlies der schatkist alweer minder goed of in 't geheel niet kan worden bevredigd.

Dit te hebben over 't hoofd gezien, was—naast de persoons-eigenaardigheden die hem als staatsman onmogelijk maakten — de groote fout van minister Keuchenius. In een soort van anti-Sprengerroes opgetreden, heeft hij zich zonder talent of degelijk beraad geworpen op allerlei futiliteiten tot zoogenaamde verlichting van volkslasten of verbetering van toestanden, bijv. hooger planloon, éénjarige opiumpachten, land-rente-verlaging (waarvan het te bezien staat of niet de desahoofden er het meest van profiteeren (3)) en dergelijke, maar is volkomen in gebreke gebleven, aantewijzen hoe de toch reeds berooide Indische schatkist in 't vervolg deze nieuwe uitgaven en verliezen zal moeten dragen. Het eenig gevolg van dit geknutsel kan dan ook zijn, dat de heer Sprenger van Eijk in zijn vuistje lacht wijl het onze finantiën meer en meer

(3) Dat dit geen losweg daarheen geworpen woord is, kan blijken uit de volgende zinsneden van blad. 76 Koloniaal verslag 1890 dat natuurlijk een reden heeft om de zaken beter dan slechter voortestellen: „De inning en administratie der landrente door de desahoofden bleef aanleiding geven tot knoelertijen en vexatien. Wel is waar bedroeg de som, die in 1889 door hen ten nadeele van het Gouvernement verduisterd werd, slechts f 5917, dus aanzienlijk minder dan in de twee voorafgaande jaren, doch vele hoofden van gewestelijk bestuur maken er melding van, dat desahoofden voortgingen zich bij de inning der landrente te verrijken ten koste van de bevolking. Bij voortduri g wordt er naar gestreefd, in dien toestand verbetering te brengen, waarbij men echter me stal afstuit op de volgzzaamheid der desalieden tegenover hunne hoofden, en de moeilijkheid aan de contróle verbonden door de weinige bekendheid van de desahoofden en bevolking met lezen en schrijven.”

heeft achteruit gebracht, en de onwetende massa nu allicht zal denken: die Sprenger, die althans het finantieel evenwicht wist te bewaren, was toch nog zoo kwaad niet.

Welnu, diezelfde fout begaat, volgens zijne redevoering in *Burgerplicht* — ook in de Kamer is, voor zoover mij bekend, niets degelijks door hem gesproken — diezelfde fout begaat de heer Cremer. Hij haalt wat los en vast bij elkander over verschillende zaken, die in Indië niet deugen, maar eene behoorlijke berekening — laat staan een stelsel — hoe de uitgaven om die zaken beter te maken duurzaam moeten worden bestreden, zoekt men ook bij hem te vergeefs. Daar door wordt op zijne rede de onmiskenbare stempel gedrukt van oppervlakkigheid, en gevoelt men dat ook van zijn optreden in een hoofdrol van het koloniale treurspel zeer weinig zou zijn te verwachten.

Wanneer ik herinner dat de heer Cremer behoort tot de Nederlandsche liberaal-koloniale partij, dan is dit evenveel gezegd, als dat hij zonder vorm van proces het doodvonnis wil voltrekken aan de gouvernements-koffiecultuur.

Wie meende, in dezen staatsman eens iets zelfstandigers te vinden dan den leuzendienst, waardoor de koloniale strijd voor de liberalen minder tot doelwit heeft gekregen het welzijn van Indië dan de zegepraal van hun eigen program, die zal zich zeer teleurgesteld gevoelen bij de lezing van hetgeen hij in zijne redevoering in *Burgerplicht* over dat belangrijk vraagstuk te berde bracht.

Eene bevestiging dus van wat ik herhaaldelijk heb aangevoerd: dat verlaging van landrente voortreffelijk is om te paradeeren voor de Tweede Kamer, maar der bevolking van geen of weinig nut, zoolang er niet eene radicale verbetering van de inning der belasting meêgepaard gaat. Ook dat echter zou veel geld kosten: ook dat is dus eene der talloze onvervulde behoeften.

Geen zweem van ernstig onderzoek, of de intrekking der gouvernements-cultuur in de gegeven omstandigheden wellicht der bevolking op vele plaatsen van een welkomen steun in haren struggle for life zou berooven; of dit karakter aan de cultuur niet nog meer kan worden gegeven door haar te hervormen, de betaling beter te regelen, den arbeid ook bij slechte productie flink loonend te maken; of eindelijk door het beweerde voordeel, dat de bevolking van een last zou worden ontheven, niet aan de schatkist zulk een belangrijk nadeel zal worden toegebracht, dat diezelfde bevolking langs anderen weg weer veel *slechter* er aan toe zou zijn, door haar namelijk voortdurend tal van zaken te onthouden (bevoeiing, veiligheid, goed bestuur, spoorwegen, afvoerwegen, rivieren, kanalen, goede belastinginning enz.) die op hare welvaart rechtstreekschen en overwegenden invloed uitoefenen.

Vrije arbeid, vrije arbeid! — als een holle frase klinkt ook weder uit dit geschrift al wat over de koffiecultuur wordt gezegd ons tegen. Dat denkbeeld, door omgeving, neiging, vooringenomenheid, partijverband, of hoe dan ook, eenmaal opgevat, wordt als algemeene stelregel vooropgezet, en daarnaar de argumentatie pasklaar gemaakt. In eene liberale kiesvereening zou dan ook eene andere methode van behandeling hebben geklonken als een drinklied in eene kerk.

Ten eerste de vraag van het ommiddelijk volksbelang. Al de oude wapenen worden uit het tuighuis gehaald. Om te beginnen de qualificatie, terstond aantoonende uit welken hoek de wind zal waaien: „laatste uitvloesisel der exploitatie-politiek.” Dan: de opbrengst is vreeselijk achteruit gegaan, de opvolgende cultuurmethodes hebben der bevolking zwaren last veroorzaakt, de cultuur werd volgehouden ook waar zij niet loonend was, de bevolking heeft geen lust in de cultuur, de gronden zijn uitgemergeld, de exensieve cultuur is de laatste noodsprong der gouvernements

koffiecultuur" (4), de cultuur is in ruim één derde der desa's niet loonend, sommige gezinnen verdienen slechts enkele centen, bijplantingen zijn soms gelast op gronden die al spoedig weer moesten worden afgeschreven.

Ho, ho, geachte Heer, dat alles weet nu tegenwoordig toch wel ieder, die soms wat over het vraagstuk heeft gehoord, en uwe meening van de Burgerplichters is wel wat heel min, dat Gij U van hen afmaakt met zulke algemeenheden. Men heeft dit, en veel meer, sinds lang kunnen lezen en hooren in de Kamers, in het verslag der koffiecommissie, in brochures en liberale bladen en, als ik het er mag bijvoegen, in mijne *Memorie over den toestand in Indie*, nu bijna 3 jaren geleden verschenen en in Nederland veel gelezen en besproken. In dit laatste werk kunt U over al de door U genoemde en nog andere gebreken der Gouv. koffiecultuur, *zooals zij tot dusver werd toegepast*, uitgewerkte cijfers en bijzonderheden vinden, en ik weet trouwens dat ook U het boek heeft ingezien. Maar waarom dan aan *Burgerplicht* ook niet medegedeeld, dat ik op blz. 69 en volgende dier Memorie tot de conclusie kwam, dat voorloopig de gouv. kof-

(4) Een bewijs voor het bovenbedoeld argumenteeren uit *parti pris* van den heer Cremer is, dat hij deze definitie der extensieve cultuur overneemt uit het rapport der koffiecommissie, met de bijvoeging: »lees aangaande dit laatste het *leerzame betoog der koffiecommissie*», terwijl hij twee bladzijden te voren het betreurt »dat, in plaats van de door den Minister Keuchenius nu drie jaar geleden benoemde koffiecommissie, die hier (in Nederland) moest adviseeren, er niet eene van 2 of 3 leden naar Indië gezonden is om niet in de papieren naar in de tuinen ginds (in Indie) te gaan zien.» Zeer juist, maar als er over iets door plaatselijk onderzoek beter kan worden geoordeeld dan door het snuffelen in papieren, zal het toch wel zijn over de uitkomsten eener cultuur-methode. En de beoordeeling julst daarvan neemt de heer Cremer van de koffiecommissie grif over!

fiecultuur *niet* mag worden ingetrokken omdat de bevolking op vele plaatsen den steun harer verdiensten, waar die niet al te klein zijn, nog niet kan missen; dat men in geen geval nieuwe belastingen mag gaan heffen om hetgeen der schatkist door zulk eene intrekking zou ontvallen aantevullen; dat echter de gouvernementen-cultuur, in plaats van een last, een bepaalde weldaad voor de bevolking kan worden, wanneer men den arbeid voor ontginning en onderhoud der tuinen, afgescheiden van het productiecijfer, goed en contant betaalt, en dan bij inlevering der koffie nog een zekeren prijs per pikol? Waarom niet vermeld dat ik dit denkbeeld in tal van latere opstellen in de *Locomotief*, van enkele waarvan U naar ik meen overdrukken zijn gezonden, nader heb uitgewerkt, en o. a. ook eene zeer uitvoerige studie gewijd (*Lcc. v. 15-30 April 1890*) aan de ernstige nadeelen voor de bevolking van de door U zoo begeerde *arbeidsvrijheid*, zooals die zich gedeeltelijk voordoet in de monosoeko-cultuur in Pasoeroean en elders? Of zoo — hetgeen mij niets zal verwonderen of ontstemmen — mijne autoriteit U niet voldoende schijnt om van mijne geschriften over de koffiecultuur notitie te nemen, waarom dan met geen woord gewag gemaakt van de daarna ook door anderen aangegeven wegen om de gouv. koffiecultuur te behouden met wegneming van hare onbillijkheden en nadeelen, als daar zijn de resident, gewezen inspecteur, J. Heijting (gedeeltelijk contante betaling), de inspecteur van het boschwezen W. Buurman (contracten met inlanders voor ontginning en onderhoud, met bevoegdheid tot tusschenplanting van eigen voedingsgewassen), de gewezen resident L. Wessels (staatscultuur in vrijen arbeid, maar dan toch altijd *Staatscultuur*)? Zie, dat door U voor de leden van *Burgerplicht* enkel oude en zeer bekende klachten over de nadeelen en misbruiken van de tot heden toegepaste gouv. cultuur zijn aangeheven, maar met

geen enkel woord gerept (5) van de denkbeelden of stelsels, door anderen aan de hand gedaan om die gebreken te verhelpen en daardoor zoowel voor de bevolking als voor de schatkist onmisbare inkomsten voorloopig te behouden, dat bewijst duidelijk wat ik boven beweerde, dat n. l. intrekking der gouvernementen-koffiecultuur voor U en Uwe partijgenooten slechts een der punten is van een program, dat ad majorem gloriam der partij moet worden doorgedreven, maar in zijne diep en dubbel (n. l. rechtstreeks door ontvalling van inkomsten, en indirect door verzwakking der schatkist) in de volksbelangen ingrijpende gevolgen door U niet voldoende wordt gekend of begrepen.

Ik heb in den laatsten tijd reeds zoo dikwijls aangetoond, dat de gouvernementen-koffiecultuur voor de bevolking een *vaste bron* van flinke verdiensten en voor de schatkist van toenemende inkomsten zou kunnen worden, dat ik mij mag ontslagen rekenen van de verplichting, het voor den heer Cremer nog eens te doen. Van meer belang is dan ook, dat het door mij en anderen aanbevolen denkbeeld om de gouv. cultuur *niet* afteschaffen, maar integendeel met verbeterde en contante betaling uittebreiden, door de Indische Regeering thans schijnt te worden gedeeld. Dit althans mag men opmaken uit mededeelingen in de *Vragen des Tijds*, van den ingenieur 2de klasse met verlof J. Ilcken, over de naar Nederland gezonden voorstellen, omtrent de juistheid waarvan ik eerstdaags iets naders hoop te kunnen melden.

De onbezonnen richting van den heer Cremer c. s., om maar terstond afteschaffen zonder te vragen naar de mogelijkheid tot verbetering, is dan blijkbaar

(5) In de brochure, niet in de rede, werd slechts in een noot even het plan van den heer Wessels vermeld, en dan gezegd: »Dit lacht mij niet toe, o. a. omreden dat de Staat zich daardoor blootstelt aan de kans om zware verliezen te lijden. Dit is een kans, die de belastingheffer m. i. niet mag loopen.»

alvast niet die van den Gouverneur-Generaal, en dan mag men hopen dat de Regeering in patria met den Landvoogd, die zijne voorstellen inzonder na ditmaal *ter plaatse* ingewonnen adviezen, zal meegaan.

Na zoogenaamd te hebben betoogd dat de gouvernementen-koffiecultuur moet verdwijnen, en ook de tegenwoordige proeven met liberia-aanplant (al zien blijkbaar alle particulieren er voordeel in) ten eenemale te hebben verwerpen (6), komt de heer Cremer tot iets dat eene uiteenzetting der finantieele gevolgen schijnt te moeten heeten.

Ik zal woordelijk overnemen wat hij ten deze zegt:

»De beide laatste oogsten zullen gemiddeld circa 220.000 pikols groot zijn. De winst van

(6) O. a. met het argument: »Vijf jaar moet de planter werken voor niets.»

De heer Cremer slaat dus weder niet in 't minst acht op het, in den laatsten tijd toch zoo op den voorgrond getreden, denkbeeld om den arbeid geleidelijk te betalen naar mate hij wordt verricht. Wat meer zegt, hij schijnt niet te gevoelen dat, wanneer men volgens zijn wensch de gronden ter ontginning voor koffie afstaat aan den Javaan, deze even goed vier of vijf jaren voor niets werkt, en hieruit tevens ontstaat dat bederf der inlandische maatschappij door woekerleeningen, met opvolgende vervreemding van alle bezittingen, dat ik schetsste in mijne opstellen »De monosoeko in het koffievraagstuk" (*Loc. 15 — 30 April 1890*) De gouvernementen-cultuur, volgens de nieuw voorgestelde regelingen, zou juist dat verderfelijke gevolg der te late betaling voorkomen. Men moet wel concludeeren, dat de heer Cremer niet op de hoogte is van zijn onderwerp.

Eigenaardig voor het steekhoudende zijner bewijsvoering is ook weer, dat hij naar aanleiding der zoo natuurlijke proefnemingen met liberia uitroept: »Houdt op met proefnemingen! De tijd van handelen is gekomen. Het verwijt, door den steller van het antirevolutionnaire program op 1 April 1873 den mannen der grondwetsherziening van 1873 gemaakt, dat zij, na vijfentwintig jaren het huishouden van den Staat gedreven te hebben, de koloniën, ook na prijsgeving van het winstbejag, nog steeds aan proefnemingen onderwierpen, geldt thans U!»

En in dezelfde redevoering (brochure bladz.

het Gouvernement was blijkens opgave in het Koloniaal Verslag over 1885-89 van f 10 tot f 41 per pikol of gemiddeld f 25, men kan dus rekenen, op zes millioen gulden of meer, als het meeloopt. Daartegenover staan mindere uitgaven voor pakhuizen, Europeesch en Inlandsch bestuurspersoneel.

Door de Gouvernementscultuur worden vastgelegd ruim 456 000 bouws, en wel beplant met koffie (verplichte levering) circa 198 000, voor hare instandhouding bij de cultuurplannen aangewezen 258.000, waarvan ruim 166.000 bouws, die nog nimmer met koffie beplant waren.

Ik vraag: zouden die aan landrente, erfpacht, huur of wat ook, niet spoedig een belangrijk bedrag opbrengen?

En vooral, zou de algemeene welvaart, veroorzaakt door goede bebouwing van die uitgestrektheid, nu deels niet, deels slecht en onwillig bebouwd, niet haren invloed op de schatkist doen gevoelen?

Het koffie-vraagstuk moet niet te angstig onder de oogen worden gezien. Gedurende de dertien jaren waarin de suikercultuur van eene deels gedwongeneis geworden eene geheel vrije, is de productie belangrijk vermeerderd en het sprookje uit, dat de Javaan dwang noodig heeft om te werken."

En na deze nauwkeurige berekening zegt spreker zeer naïef: »Het wordt tijd af te stappen van de koffie." Wat die »tijd" een spreker, die au bout de son latin is, toch kan te pas komen!

24) zegt dezelfde heer Cremer, waar hij de door hem aangeprezen decentralisatie van bestuur verdedigt (waarlijk heel wat meer een sprong in het duister dan het vervangen van een zwakker cultuurgewas door een sterker, op het voorbeeld van nagenoeg alle particuliere ondernemers!): »zou men het nu zoo erg gewaagd achten, het stelsel van decentralisatie, administratief en finantieel, toepassen in Nederlandsch Indië? Niet als een kopie van 't Britsch-Indische, maar pasklaar gemaakt voor de toestanden bij ons? Of om, als goede Nederlanders, er een proef" mede te nemen, desnoods in een gedeelte?"

Het verwijt, ontleend aan »den steller van het antirevolutionair program", schijnt dus niet meer te gelden, zoodra de proef een denkbeeld betreft dat wordt voorgestaan door den heer Cremer.

Want waarlijk, mag het wel ernstige behandeling heeten, zich op zulk eene wijze aftemaken van een verlies van millioenen voor de schatkist, terwijl het tekort over één enkel begrootingsjaar (1891), bij al de nog onvervulde behoeften, werd geraamd op f 20.426 000?

Al dadelijk is het weer eene eigenaardige bewijsvoering, bij de vraag of de baten der koffiecultuur kunnen worden vervangen door grondbelasting, de beide laatste schrale oogsten tot uitgangspunt te nemen, waardoor slechts een gat van 5 à 6 millioen zou zijn te stoppen. Voor 1891 is echter, niettegenstaande den slechten oogst van 1891, de te verkoopen hoeveelheid pikols geraamd op 190.000 in Nederland, 100.000 op Java en 98.000 op Sumatra's Westkust, d. i. te zamen 388.000, waarbij ik de koffie 2de kwaliteit buiten rekening heb gelaten. Hiermee komt ongeveer overeen het gemiddelde over de laatste 5 jaren, n. l. 368.000 pikols, en de jongste raming voor den oogst 1891 is ook in die buurt, n. l. ± 350.000 pikols.

Neemt men dit billijker cijfer tot grondslag, dan zou het verlies voor de schatkist, bij een winst per pikol van f 25, ongeveer 9 millioen bedragen. Wijl intusschen alle cijfers ten deze slechts raming kunnen zijn, laat ik ze daar, om te zien wat er van het door den heer Cremer aangegeven aequivalent kan terecht komen.

In een noot wil hij de, na intrekking der gouv. cultuur, vrijvallende gronden als volgt verdeelen:

a. dicht bij de desa's gelegen gronden, die door de gouv. koffiecultuur verarmd zijn; deze moeten aan de bevolking worden gegeven tot uitbreiding harer bouwvelden, tegen landrente;

b. de gunstig gelegen gronden, waar de koffie nog wel goed groeit; deze moeten in het bezit blijven der bevolking tegen eene landrente, waarvan de heer Cremer min of meer schemerachtig zegt: »deskundigen spreken van tien tot twintig gulden per bouw", en: »deze

landrente, gevoegd bij de lagere voor de eerstbedoelde soort gronden, zal een belangrijke vaste bate (7) voor de schatkist opleveren;

c. de gereserveerde niet beplante gronden; gedeeltelijk wil hij die voor de bevolking beschikbaar houden, gedeeltelijk, voor zoover zij verder van de desas liggen, in erfpacht geven aan Europeanen, op den voet der bestaande bepalingen.

Zien wij nu wat dit alles met elkaar kan opleveren, want de cijferbepaling van den heer Cremer gaat niet verder dan de troostrede: »het koffie-vraagstuk moet niet te angstig onder de oogen worden gezien", en het schemerwoord: »eene belangrijke vaste bate."

De hoeveelheid gronden onder b. kan nagenoeg worden begroot. Immers, wil men f 20 per bouw landrente heffen, dan moet de opbrengst wel minstens 4 pikols koffie zijn, d. i. (wanneer men ook voor den inlander de netto-winst begroot op f 25 per pikol) f 100. Meer toch dan 1/5 aan landrente zal de heer Cremer zeker niet willen heffen. Daar nu echter, volgens aantekening van schrijver op bladz. 8, het vorig jaar op Java in totaal slechts 95.000 pikols werden geoogst, mag men, ook al neemt men nagenoeg dat geheele cijfer voor opbrengst der beste gronden, hun aantal slechts schatten op ± 20.000 bouws; immers om f 20 per bouw landrente waard te zijn, moet elke bouw ieder jaar, ook in de ongunstige, althans wel 4 pikols leveren. Ik wil den heer Cremer echter volle maat geven, en doe er nog 10.000 bouws bij, dus 30 000; tegen f 20 landrente geeft dit een opbrengst voor de schatkist van f 600.000.

Van de 198.000 beplante bouws blijven dan nog 168.000 over. Stel dat deze slechte, op de bergen gelegene, meest onbevloeide gronden alle terstond door de bevolking worden in gebruik genomen tot »uitbreiding harer bouwvelden",

(7) Ik cursiveer.

dan zal men van deze middelmatige tegalans zeker niet meer dan f 2 landrente mogen heffen. Neem echter alweer f 3, dan komt hiervoor een opbrengst van $3 \times 168.000 = f 500.000$.

Eindelijk de 258 000 bouws gereserveerde gronden. Hoeveel hiervan door de bevolking zullen worden gebruikt, hoeveel in erfpacht gegeven, is moeilijk te zeggen, en in ieder geval zullen er jaren heengaan voor ze alle productief zijn en belasting betalen. Stel echter de mogelijkheid dat ze, tot vervanging van de bate der gouv. cultuur, terstond alle in gebruik kwamen en belast werden, dan mag men voor landrente alweer hoogstens f 3 à f 4 per bouw rekenen; voor canon van erfpachtgronden, »volgens de bestaande bepalingen", is tegenwoordig het cijfer vrij algemeen f 2 per bouw, en er wordt nog aangedrongen op een uniform canon van f 1; reken er voor verponding en patentrecht (van de eventuele winst) nog eens f 3 per bouw bij (8) (uitvoerrechten mogen tot de geschiedenis worden gerekend) dan krijgt men f 5 per bouw; stel desnoods de landrente voor de aan inlanders afgestane gronden ook zoo hoog, dan komt uit dezen hoofde aan de schatkist: $5 \times 258.000 = f 1.290.000$.

De drie cijfers bij elkander tellende, krijgt men dus voor de wegvallende ± 9 millioen een aequivalent van f 2.390.000, en dat wel wanneer alles zoo ruim mogelijk wordt genomen, en ondersteld dat al die nog onontgonnen bouws als met

(8) Ter vergelijking kan hier worden aangegeekend, dat de opbrengst der verponding van alle onroerende goederen op Java waarvan geen landrente wordt betaald (huizen, landen en andere eigendommen, erfpacht enz.) voor 1891 is begroot op slechts f 1.740 000; het patent (alle winsten uit bedrijf enz.) op f 780.000; het erfpachts-recht op f 930.000.

De landrente voor ± 3.800.000 bouws (voor verreweg het grootste deel sawahs en woonerven) f 17 000.000 aanslag, d. i. zonder aftrek van perceptie-loon enz., dus ± 4½ gulden per bouw bruto.

een tooverslag in één jaar niet slechts product, maar ook belasting zouden geven!

Men zal nu wel begrijpen waarom de heer Cremer, bij de bespreking van zijn equivalent, zich zorgvuldig buiten de cijfers hield, want hij zou daarmee een vrij dwaas figuur hebben gemaakt. Maar is het wel ernstig en eerlijk, den hoorders, die men heet te onderrichten, op een dwaalspoor te brengen door woorden als »niet te angstig onder de oogen zien», en »belangrijke vaste bate», waarvan de spreker zelf wel moet weten dat zij slechts ijdele klanken zijn?

Voor het afgereden paardje der daarna genoemde »algemeene welvaart», die »haren invloed op de schatkist zal doen gevoelen», mag men hier, waar het op rijksdaalders aankomt, geen cent bieden, want wat er van die algemeene welvaart bij vrije cultuur wordt leert Pasoeroean, met zijne in schulden geraakte monosoeko-planters, en ik durf met zekerheid beweren dat gouvernements-cultuur, met goede en gedeeltelijk contante betaling, de massa der bevolking verreweg welvarender zal maken.

Het eigenaardigst — om geen ander woord te bezigen — is echter het slot van 's heeren Cremers equivalent-redeneerseltje: »Het koffie-vraagstuk moet niet te angstig onder de oogen worden gezien. Gedurende de dertien jaren waarin de suikercultuur van een deels gedwongene is geworden eene geheel vrije is de productie belangrijk vermeerderd en... de bate voor de schatkist aanmerkelijk toegenomen? Neen lezer; dat zou wel hebben dienen te volgen — want de heer Cremer is bezig met de bespreking der finantieele resultaten van intrekking der gouv. cultuur, — maar hij struikelde hier over het lastige feit dat de suikercultuur vroeger ± 5 miljoen aan de schatkist leverde, doch thans nagenoeg niets, en dat zou bij zijn betoog al zeer slecht te pas zijn gekomen. Hij gaat dus over slag, doet alsof nu plotseling de werkkraft van den Javaan in 't debat is, en laat volgen: »de productie

belangrijk vermeerderd en het sprookje uit dat de Javaan dwang noodig heeft om te werken!».

Dank, geachte spreker, voor de mededeeling, maar in het verband uwer rede zoudt u ons hier even goed hebben kunnen vertellen, dat Jack the Ripper nog niet is gepakt.

Wil echter die vergelijking met de suikercultuur, schoon dan hier misplaatst, nog iets anders beteekenen; moet zij bewijzen dat de bevolking de koffiecultuur ook na opheffing van den dwang met kracht zal blijven voortzetten, dan herhaal ik wat ik reeds vroeger (*Loc.* van 16 April 1890) aantoonde, dat nl. de suiker-, indigo-, tabaks- en kinacultuur, die alle plegen te worden aangehaald als argument voor dezelfde stelling, geheel in stand zijn gehouden door de energie van den Europeaan en den Chinees, maar voor die van den inlander hoegenaamd niets bewijzen; dat de Javaan, met onbeteekende uitzonderingen, niet voor eigen rekening suikerriet plant, maar slechts zijn grond verhuurt aan een Europeeschen of Chineeschen ondernemer, en dan voor hen tegen vast loon werkt; evenzoo verreweg de meeste tabak plant voor Europeanen, die er hem door vorschotten letterlijk toe verleiden; evenzoo voor de indigo en kina weinig anders heeft gedaan, dan tegen vast loon werken bij Europeanen. Ik voor mij blijf dan ook overtuigd dat het met de koffie dezelfde richting zou uitgaan; dat hier en daar een enkele meer energieke of ondernemende Javaan (den Sumatraan, dien ik niet ken, laat ik daar) koffietuinen zou aanleggen, aanvankelijk misschien een vermogend man worden om ten slotte te vervallen in woekerschulden bij Chineezen of Europeanen en te worden geruineerd, maar dat verreweg de groote massa, die volgens Dr. Sollewijn Gelpke (*Eindrésomé* blz. 50 en 51) gemiddeld 109 tot 126 dagen van het jaar behoeft om hare sawahs (hoofdvoeding) te bewerken, vele andere dagen wenscht voor slametans

of rustdagen, en van den vrijen koffieprijs veel zou moeten laten zitten in handen van den opkoper, de cultuur alrengs zal abandonneeren.

Uit 's heeren Cremer gebrekkige behandeling der finantieele gevolgen van intrekking der gouvernements koffiecultuur kan men reeds vermoeden, dat hetgeen hij in 't midden brengt over verbetering der Indische finantiën in 't algemeen evenmin veel om 't lijf zal hebben.

Zoo is het ook. Hij erkent dat de begrooting sluit met een tekort van 23 miljoen (9), let wel 23 miljoen te kort per jaar, op eene begrooting die als inkomsten-cijfer slechts 116½ miljoen aanwijst! Bij wegvalling van de koffie-inkomsten laat de heer Cremer dit tekort stijgen tot 28 miljoen; ik zeg 32 miljoen, maar wil dat daarlaten. Wat geeft de heer Cremer nu echter aan de hand, om dat enorme gat te stoppen?

Behalve bovengenoemde beloofde landrente, erfpacht en patent, die wij grootendeels fictief bevonden, zullen, zegt hij, door de ontginning van die »honderduizenden bouws» ook de invoerrechten, accijnsen, bedrijfsbelasting, personeel enz. stijgen;

irrigatie zal de productie der bouwvelden vermeerderen — zeer juist, maar even juist toont de heer Cremer zelf aan dat daartoe moet worden geleend, en geeft vrij wel toe dat de meerdere opbrengst ongeveer (»meer dan voldoende» zegt hij) de rente en aflossing van zulk eene leening zal kunnen dekken. Voor aanvulling der ontbrekende 28 of 32 miljoen geeft deze post dus niets;

de spoorwegen zullen weldra »meer» kunnen bijdragen tot de Indische geldmiddelen;

Billiton zal ons binnen kort meer opbrengen. Toegegeven; dit zal volgens de jongste overeenkomst ongeveer 1 miljoen zijn.

(9) Volgens de ontwerp-begrooting was het f 21.426.000, maar door latere aanvullingen is het tekort nog gestegen.

de Ombiliën-kolen zullen ons voordeelen opleveren, waarvan echter »eene raming niet is te maken»;

de patentbelasting eindelijk kan hooger worden opgevoerd.

Ziedaar de *middelen*, door den heer Cremer aangegeven om een tekort van 28 à 32 miljoen te dekken. Maar hij heeft ook bezuinigingen:

de kosten der ambtenaren van binn. bestuur kunnen, na intrekking der koffiecultuur verminderd worden. (Het is, naar men weet, een erkend feit, dat de controleurs tal van gewichtige belangen met den franschen slag moeten afdoen of verwaarlozen omdat zij, evenals barbier Figaro, tot alles en nog wat worden geroepen. Terecht voegt spreker er dan ook leuk achter: »welk deel is hier moeilijk te zeggen»;

ook op »'t materieel, de pakhuizen», zouden vele uitgaven vervallen (de heer Cremer vergeet, dat dit bij de *netto*-winstderving van het gouvernement, ad f 25 per pikol, reeds in rekening is gebracht);

op den Raad van Indië en de Algemeene Secretarie kan worden bezuinigd (die instellingen kosten te zamen f 469.000; men kan dus nagaan wat zulk eene bezuiniging tegenover 30 miljoen zal beteekenen!).

Dat is alles. En na zulk eene parodie op een »herstel van het finantieele evenwicht» laat de heer Cremer waarlijk in vollen ernst volgen:

»**Om al deze redenen** acht ik het **waarschijnlijk**, dat, niettegenstaande gedurende eenige eeuwen Nederlandsch-Indië is bestuurd op een wijze, die de draagkracht van dat land niet normaal heeft ontwikkeld, **wij er spoedig toe kunnen komen dat de inkomsten daar de noodige uitgaven zullen dekken**, ook zonder dat de toevlucht behoeft te worden genomen tot verkorting den vrijheid van de bewoners om hunnen landbouw te drijven waar zij dit goed achten, en hunnen arbeid of de vruchten daarvan te

besteden ten eigen bate."

Zeide ik te veel, met te beweren dat ook van een man als de heer Cremer tot herstel van onzen werkelijk zeer ernstigen finantieelen, en in verband daarmee ook oeconomischen, toestand weinig mag worden verwacht? De telegraaf deelde gisteren mede, dat het ministerie is afgetreden. Na de brochure »Koloniale Politiek» wil ik niet hopen, dat de Amsterdamsche afgevaardigde zal in aanmerking komen voor minister van koloniën. De oppervlakkigheid van dit geschrift is al te groot. En dat de z. g. »Liberale Unie» zich geroepen voelde om het te versprei-

den is — tenzij zij den heer Cremer een kool heeft willen stoven, wat niet valt aantenemen — een bewijs, dat ook zij van de beteekenis der tegenwoordige koloniale quaestie niet het allerminste begrip heeft.

P. B.